

2. Гудзь А. О. Система соціального захисту України та місце у ній недержавного соціального забезпечення. *Науковий вісник МГУ. Серія: «Юриспруденція»*. 2019. № 40. С. 106-109.

3. Татаренко Г. В. Договірне регулювання пенсійного забезпечення в Україні: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля Міністерства освіти і науки України, Луганськ, 2009. 24 с.

4. Спічка М. С., Макаренко С. С. Добровільне соціальне страхування в Україні. *Наукові записки*. 2012. Вип. 12. Част. 1. С. 21-22.

5. Гоц-Яковлева О. В. Договірні засади у праві соціального забезпечення України. *Актуальні проблеми публічного та приватного права: Матер. II Міжн. наук.-практ. конференції присвяченої 91-річчю з дня народження член-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О. І. (27 березня 2020 р.)*. Харків, 2020. 236 с. С. 164-166.

6. Рощепко Н. В. Единство публичних и частных начал в правовом регулировании социально-страховых отношений: дис. ... к.ю.н.: 12.00.05: трудовое право; право социального обеспечения; «Ярославский государственный университет им. П. Г. Демидова», Ярославль, 2016. 286 с.

Галузінський Назар Олександрович

*аспірант 1-го курсу кафедри трудового права
та права соціального забезпечення*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОПОНОВЛЮЮЧІ САНКЦІЇ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Одним з критеріїв галузевої диференціації у праві є юридична відповідальність, яка тісно пов'язана з методом правового регулювання. Водночас, варто констатувати, що інститут юридичної відповідальності у праві соціального забезпечення не набув популярності в якості предмету наукових досліджень, більшість питань у цій сфері до сьогодні залишаються малодослідженими в дискурсі галузевої науки.

Актуальність дослідження теоретичних та практичних аспектів юридичної відповідальності у праві соціального забезпечення зумовлена також й соціально-економічними, геополітичними реаліями, в яких опинилась Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації. Так, однією з функцій юридичної відповідально-

сті будь-якого виду є поновлююча, яка передбачає такий «вплив на свідомість та поведінку людей, який спрямований на приведення в попередній нормальний стан суспільних відносин, правового статусу суб'єктів» [1, с. 265]. В умовах триваючого збройного конфлікту, тимчасової окупації територій України, повсюдних проявів насильства та порушень прав людини саме забезпечення впорядкованості суспільних відносин у сфері соціального захисту, стабільність правового статусу соціально-управомочених та соціально-зобов'язаних суб'єктів є необхідною умовою соціальної захищеності населення України у ситуації стрімкого зростання кількості соціальних ризиків та багатогранності їх негативних наслідків.

Особливістю юридичної відповідальності у праві соціального забезпечення є те, що левову її частку становлять правопоновлюючі санкції, які полягають у застосуванні майнових стягнень до: громадян, які внаслідок вчинення винних діянь протиправно отримали будь-які види соціального захисту; зобов'язаних суб'єктів у сфері соціального захисту, які винні у неотриманні, несвоечасному отриманні, отриманні не у повному обсязі управомоченою особою будь-якого соціального надання.

Так, відповідно до частини 2 статті 30 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 № 16/98-ВР, сума вартості матеріального забезпечення та соціальних послуг, наданих застрахованій особі внаслідок зловживання або невиконання нею своїх обов'язків, стягується з цієї особи в судовому порядку.

Цікаво зауважити, що цитований нормативно-правовий акт закріплює принципи та загальні правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні, є своєрідним систематизованим актом законодавства, положення якого можуть лише конкретизуватися законами про конкретні види соціального страхування. Водночас, на практиці склалася кардинально протилежна ситуація.

Дійсно, як закріплено частиною 3 статті 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 № 1533-III сума виплаченого забезпечення та вартості наданих соціальних послуг застрахованій особі внаслідок умисного невиконання нею своїх обов'язків та зловживання ними стягується з цієї особи відповідно до законодавства України. Статтею

39 названого нормативно-правового акта передбачено, що спори, які виникають із відносин страхування на випадок безробіття, вирішуються в судовому порядку.

Частиною 3 статті 16 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 № 1105-XIV також передбачено, що застрахована особа несе відповідальність згідно із законом за незаконне одержання з її вини (підроблення, виправлення в документах, подання недостовірних відомостей тощо) матеріального забезпечення та соціальних послуг за соціальним страхуванням. Водночас аналізованим актом законодавства крім судового порядку застосування відповідної санкції закріплена також можливість заінтересованої особи звернутися з питань вирішення спору до спеціальної комісії Фонду соціального страхування України.

Аналогічний підхід щодо як судового так і позасудового порядку застосування правопоновлюючих санкцій до уповноважених суб'єктів у сфері соціального страхування закріплений і Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV. Так, статтею 50 Закону передбачено, що суми пенсій, виплачені надміру внаслідок зловживань з боку пенсіонера або подання страхувальником недостовірних даних, можуть бути повернуті пенсіонером добровільно або стягуються на підставі рішень територіальних органів Пенсійного фонду чи в судовому порядку.

Викладене свідчить про те, що у сучасних умовах інститут відповідальності у праві соціального забезпечення активно розвивається. Проте загальний підхід до встановлення заходів відповідальності та, зокрема, застосування правопоновлюючих санкцій до суб'єктів відповідних відносин поки що відсутній, що зумовлює нагальну потребу в уніфікації та систематизації законодавства у сфері соціального захисту населення для забезпечення єдності засад притягнення до юридичної відповідальності у праві соціального забезпечення.

Список використаних джерел

1. Теорія держави і права: навчальний посібник / С. К. Бостан, С. Д. Гусарев, Н. М. Пархоменко та ін. Київ : ВЦ «Академія», 2013. 348 с.

Науковий керівник: д.ю.н., завідувачка кафедри Чанишева Г. І.